

שמעתא עמיקתא

גליון תר"ם | פרשת שופטים | תשפ"ה | קהילת חניכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תובכ"א

שמעתא אליבא דהלכתא

משיעורי הרה"ג הרב יוחנן בורגר שליט"א
מו"ץ וראש כולל הוראה רמות

מתי יש לחוש לצוואות ר"י החסיד ולעין הרע

א. עין הרע. ב. צוואות ר"י החסיד. ג. צוואתיו רק לזרעו או לכל העם. ד. לא ישא אדם אשה ששמה כשם אמו. ה. יש לאחד מהם ב' שמות. ו. שנינו השם / הוספת שם. ז. אינו חושש לנזק סוגלי / לא קפיד. ח. מקבל ע"ע לא להקפיד.

א. עין הרע

איתא **בתנחומא** (פר' מקץ ס"ח) "ויאמר יעקב לבניו למה תתראו", אמר להם יעקב בבקשה מכם היו מצניעים עצמיכם, שאין קשה מעין הרע, וכן אתה מוצא בלוחות הראשונות ע"י שניתנו בגדולה נשתברו, שנא' "וכל העם רואים את הקולות" (שמות כ יד) וכו'. וכן מצינו **בב"מ** (ק:ו) דאיתא והסיר ה' ממך כל חלי, אמר רב זו עין, רב לטעמיה דרב סליק לבי קברי עבד מאי דעבד אמר תשעין ותשעה בעין רעה ואחד בדרך ארץ כו'. ו**פרש"י** כל חלי - דבר שכל החלאים תלויין בו, וזו העין, עין רעה.

ובנה (סו.) איתא ההיא דאתאי לקמיה דרבי יוחנן דכל אימת דהות סלקא מטבילת מצוה הות קחזיא דמא, א"ל שמא דימת עיריך עלתה ביך. ופירשו **המאירי והערולי"נ** דמשום עין הרע אתינן עלה. ו**ביומא** (כב:) איתא אמר ר"י אסור למנות את ישראל אפי' לדבר מצוה דכתיב וישמע שאול את העם ויפקדם בטלאים. ו**פרש"י** (רש"י פ' כי תשא) **והמהרש"א** (יופא שם) שהוא משום עה"ר. ואיתא עוד **בבב"ב** (ב:) דאסור לאדם לעמוד בשדה חברו בשעה שהיא עומדת בקמותיה, שלא יזיקנו בעין הרע. וכן פסקו **הטשו"ע** חת"מ סי' קנ"ז סעי' א'. וכן מצינו **בבב"ב** (קמא) דאמר רב חסדא בת תחלה סימן יפה לבנים כו' איכא דאמרי דלא שלטא ביה עינא בישא. ופירש **רבינו גרשום** הואיל דאית לה בת מעיקרא לא למרור אינשי כמה יבנינן אתילדו ליה להאי. ועינייש **במהרש"א** עוד פירוש בזה. ועי' עוד **בברכות** (נה.) ו**רש"י** (סנהדרין כט: ד"ה אדם עשוי) כת' שאדם עשוי לומר לבריות חייב אני מעות לפלוני, להתרחק מעין הרע. **והרמ"א** על החומש (בראשית פט"ז פס' ה ד"ה הכניסא) מבואר שיעבורו מש' משום חשש עין הרע העלול לגרום להפלי. וכן הוא ב**שו"ת הרמ"א** (ס"ג). והובא **בט"ז** (יו"ד סי' קפה ס"ק ג). ועי' להלן אות ז' בשם **הא"מ**.

והשו"ע (ואו"ח סי' קמא סעי' ה) כת' שיכולים לקרות לעלות לתורה ב' אחים זה אחר זה והבן אחר האב, ואין מניחים אלא בשביל עין הרע. ו**הרמ"א** (אה"ע סי' סב סעי' ג) כת' ש"י"א שאין לברך לב' חתנים (ברכת חתנים) ביחד, **משום עין הרע** כו', ע"כ.

ועי' **בשבט הלוי** (ח"ב סי' ה) שנשאל בענין מדידות כפות מים בשבת לצורך בטול עין הרע בשבת אם מותר, ויישב דבענין לחש על עה"ר עצמו בשבת מבואר **בירושלמי** (שבת פ"ד ה"ג) ד"לוחשין על העינן" **ובתשובת מהר"ם מרוטנברג** (ס"י נה) פירש בשם **רבינו יחיאל** דהיינו עין הרע דסכנה גדולה היא משום שהתלמוד הביא ענינים הרבה משום עה"ר, ועל כן יש מקום להתיר יותר מחולה שאב"ס, ופשיטא דמדידה הנ"ל כמדידה דמצוה, למי שמקובל לו סגולה הנ"ל, ע"כ. ועי' **בזהר** (פר אהרן). ועי' עוד להלן אות ז'.

ב. צוואות ר"י החסיד

ומצינו עוד **לרב יהודה חסיד** שהשאר צוואות וביניהם: **באות כ'** כת' דלא יסתום אדם חלון או פתח לגמרי שלא יזיקו השדים, כי דרכן לצאת בו, אלא ינקוב בו נקב. **באות כ"ב** כת' דלא ישא אדם בת אחיו או בת אחותו. **באות כ"ג** כת' דלא ישא אדם אשה ששמה כשם אמו, או שמו כשם חמיו, ואם נשאה ישנה שם האחד אולי יש תקוה. **באות כ"ד** כת' ששני בנ"א ששמותיהם שוים לא יזדווגו יחד בלידהם. (ס"א לא יעשו נשואין לשני בניהם יחד). **ובאות כ"ה** כתב שלא ישא שני אחים לשתי אחיות.

אלא דלכאוי צ"ע על משי"כ דלא ישא אדם בת אחותו דהרי איתא **בסנהדרין** (נז.) הנושא את בת אחותו כו' עלוי הכתוב אמר אז תקרא וה' יענה. ו**פרש"י** תקרא וה' יענה - לעיל מיניה כתיב הלא פרוס לרעב לחמך וגו' ומבשרך אל תתעלם היינו נושא בת אחותו, ומקרב את קרוביו, ואוהב את שכניו נמי כמקרב את קרוביו, דכתיב (משלי כז) טוב שכן קרוב מאח רחוק כו', ע"כ. וכן איתא **ביבמות** (סב: - סג.), ו**פרש"י** שם "גיגעוני אדם רבין על אחותו יותר מן אחיו ומתוך כך נמצא מתבב את אשתו". ו**מרש"י** יוצא דדוקא בבת אחותו אמרינן כן. ו**תוס'** (ד"ס ד"ה והנושא) פרשו בשם **רשב"ם** ד"ה"ה בת אחיו אבל אחותו נקט לפי שמשדלתו בדברים ושכיח שנושא בתה, ו**ור"ת** דאמר דדוקא נקט בת אחותו לפי שהיא בת מזלו כדאמרינן רוב בנים דומין לאחי האם, ע"כ.

והרמ"ם (א"כ"פ פ"ב ה"י) כת' דמצות חכמים שישא אדם בת אחותו וה"ה לבת אחיו שנא' ומבשרך אל תתעלם. ופירש **המגיד משנה** הענין בזה, שאהבת הקרובים היא טבעית ואהבת האיש לאשתו בא מחמת מעשה שניהם שהוא מקרה להם ובהתחבר שתייהן אז יהיה האהל נכון ויהי שלום בית, וידוע שאין לך קרובה שיכול אדם לישא יותר מבת האחות ובת האח כו', ע"כ.

ופסק **הרמ"א** אה"ע סי' ב סעי' ה) דמצוה לאדם שישא בת אחותו וי"א אף בת אחיו. ובסי' ט"ו (סעי' כה) כת' שמותר בבת אחיו ואחותו, ומצוה לישא אותה כדלעיל סי' ב'. וכת' **בברכ"י** (אות ה) שלחלכה הרמ"א סתם בסי' ט"ו כהי"א. וכ"כ **הפת"ש** (ס"ב ב"ס ק"ז).

ג. צוואתיו רק לזרעו ואי לכל העם

ועי' **בנוב"ל** (מהדרין תנא אה"ע סי' טט) שנשאל במי ששינו לו השם מחמת חולי והשינוי שם שלו הוא כשם אבי הכלה, ויישב דאנו מוצאים **לריה"ח** בצוואה שלו דברים שכמעט אסור לנו לשומעם, כי הוא אומר שלא ישא בת אחותו ובגמ' אמרו שהוא מצוה, הוא אומר שלא ישא אב ובנו שתי אחיות ורב פפא ובנו נשאו שתי בנות של אבא סוראה. הוא אומר שלא ישאו ב' אחים שתי אחיות ובגמ' שמונים זוג אחים כהנים נשאו שמונים זוג אחיות כהנות כו', ואם היה החסיד מצוה צוואה זו לכל ישראל הרי הוא סותר לדברי תלמוד והיה אסור לנו לקבל דבריו כלל, אבל האמת יורה דרכו כי החסיד לזרעו אחרייו צוה לדורי דורות כי ראה ברוח הקדש שזרעו לא יצליח בזיווגם כאלה ובזה אינו סותר דברי התלמוד שהוא על הכלל ודברי החסיד היא על הפרט, ע"כ.

והשב יעקב (ס"י כג) כת' ששם החתן כשם כו' שבדיעבד אין לבטל הואיל דיש ספק אם לזרעו לבד כמבואר בצוואה הנ"ל וכיון שכבר נעשה הוי כמו להוציא ואין מוציאין מן הספק גם שמעתי מכמה גדולים שלא הקפידו ע"ז אפי' לכתחלה, ע"כ. והביאו **הפת"ש** (אה"ע סי' נ ס"ק ד). ו**במהר"ם מינץ** (ס"י עט) כתב דכל צוואת מהרי"ח לא נתפשטו ורובם בטילות.

אולם **הדברי חיים** (אה"ע ח"א סי' ה) דחה דברי **הנוב"ל** שאין להקשות מהגמ' כי יוכל להיות שבענין הזיווגים אם היה החיתון לש"ש אמרינן שומרי מצוה דבר רב כו', והחסיד שראה שהדורות אין מכוונים לש"ש והעלה לפי גודל חכמתו מה שיוקפד בעניני הזיווג כו', ומימי מחמת שבדבר לא ספק אם לזרעו כוון או לא ככה"ב אם הכלה רופפת בידי צא רהינן דוקא לזרעו, שכל צפה ברוה"ק במדינתנו אין מדקדקים רק באשה ששמה כשם חמותה ודבר זה מבואר להחמיר גם בספר משנת חסידים (ספר חתונה ומילה פ"א אות ה) ובשאר הדברים אין מדקדקין במדינתנו, וגם כנ"ר שלא הי' כוונתו בזה רק לזרעו כי האחרונים בעלי קבלה אין מביאין רק שמה כשם אמו אלאם דבשאר הדברים לא הי' רק לזרעו ולכן אין שום חשש כלל בעובדא דידיה.

והדברי מלכאל (ח"ה סי' רב) כת' ד"לל כמו שיש כמה דברים שנתחדשו אח"כ שהם מזיקים לבריאת האדם ובדורות הראשונים לא הזיקו, כי בדברים החסידים יש שבדורות הקודמים לא הוצרכו לחוש לזה ובהז"ז יש לחוש, ולזה י"ל שר"י"ח ראה בחכמתו אשר ברוה"ז יש לחוש לדברים הללו, ובהו יש ליישב מה שהקשו על מ"ש שלא לישא בת אחותו, ובש"ס איתא שמצוה לישאנה, וכן דעת הרופאים בזה"ז שהנושא אשה ממשפחתו הקרובה אליו לא יצליחו בלידת בנים כראוי, ע"כ.

והצ"צ (ולבאוויטש אה"ע סי' קמג) הביא דברי **השב יעקב** הנ"ל שכמה גדולים לא הקפידו בזה וי"ל שצוואה זו היא רק לזרעו דהחסיד. וכתב שכן השיב **כאזמז"ר הגאון** נ"ע שגם בענין אם שם הכלה כשם חמותה שבוה יש קפידא יותר משאר שמות שוין לפי שזה הוזכר בספר משנת חסידים גם כן דף פ"ה ע"א ולא הוזכר שם עוד דבר כלל ואפשר הוא **מהארז"ל** ולא נזכר שם שיהיה זה לזרעו דוקא. משא"כ בצוואת ר"י"ח ש"ל שזהו רק לזרעו כו', ע"כ. **והתורת חסד** (אה"ע סי' לט) כת' דשמא לא צויה כל אלא לזרעו. ועי' **בבית שערים** (יו"ד סי' קצט) שכת' על משי"כ דלא ישא אדם ב' אחיות זו אחת זו דהיינו דוקא לזרעו, שכל צפה ברוה"ק שזרעו לא יצליחו, ואי"ז זיל בתר רובא ורוב ישראל אינם מזרעו של מהרי"ח ואין כאן בית מיחוש כלל, ואף דמשמע מדברי רש"י חולין (ו) דבסכתנא לא אזלינן בתר רובא, מ"מ נר' דזהו דוקא רק בסכנה שהוא בטבע, ע"כ. ו**במהרש"ם** (ח"ה סי' כח) מבואר דגם ככה"ג תלי במח' אם אזלינן בתר רובא במקום סכנה). ועי' **ביוסף אומץ** (ס"י לה) ו**בכה"ח** (יו"ד סי' קטז) משי"כ בזה.

והתשובות והנהגות (ח"א סי' תשלז) הביא שה**חזו"א** אמר שאין להתיר נישואי בת אחותו דריה"ח ראה ברוה"ק שזיווגים אלו לא יצליחו ואין זה נגד גמ' שבזמן חז"ל היה חסד ועלה יפה, והוסיף **החזו"א** שלא ראה מי שיעבור על צוואת ריה"ח והצליח. וכ"כ בשם **הגרי"ח צ"ל** שעל הכלל היה מראה לספר "לפר הראשון" להרב מקלצק שמונע נישואי בני דודים אך פ"א כעשאל השיב שהסכנה רחוקה מאוד ואין לחוש לזה כלל (ושוב שמעתי שעתה ישאל לברר אם יש חשש סכנה, וצ"ב), ע"כ.

פניני הלכה

האם בני ספרד נהגו לחשוש לצוואות

רב יהודה החסיד (א)

א. כתב **בצוואות ר' יהודה החסיד** (צוואה א') - אין לקבור שני מתים זה אצל זה שהיו שונאים זה את זה בחייהם, כי אין להם מנוחה יחד.

ומצינו **בבב"י** יו"ד סי' שס"ב שהביא דברי ר' **ירוחם** (נתיב כ"ח סוף ח"א) שכתב כן בשם ר' יהודה החסיד. וכן סתם **לדינא בשו"ע** (שם ס"ו) ששנים שהיו שונאים זה לזה אין לקבורם יחד.

ב. **בב"י** אה"ע ז' סי' ס"ב כתב **דבספר מצוות קטן** (ס"י צ"ה) כתב בשם **ספר חסידים** (ס"י תע"ז) שאין לעשות חופות שתי אחיות בשבוע אחד (אולם לפנינו בספר חסידים אין הג"י כגירסת הסמ"ק ע"ש).

וכתב ע"ז **בכנה"ג** (שם) - עוד כתוב שם שני אחים הנשואים שתי אחיות, אחד מהם ימות או לא יצליחו, לכך לא ישאו או יגרש אחד מהם את אשתו אם נעשה הדבר כך ע"כ. אמר המאסף ראינו רבים שני אחים נשואין שתי אחיות ולא עלה זיווגם יפה, ולא זו בלבד אלא אח ואחות הנשואין לאח ואחות לא הצליחו בזיווגם.

מיהו לענין מ"ש שם בספר חסידים דאדם שמתה אשתו ולא הניחה לו בנים לא ישא אחותה. כתב בכנה"ג דהוא הפך מה ששמענו מעובדא דיוסף הכהן שמתה לו אשתו ואמר לאחותה לכי ופרנסי בני אחותך. ועל מ"ש שם דאדם שמתה לו אשתו בלא זרע לא יקרא לבת שתילד לו אח"כ בשם אחותה המתה, כתב להעיר דעכשיו המנהג להיפך דאדרבה כשלא הניחה זרע מסיק בשמה יותר מכשהיה לה זרע. ומבואר דס"ל דלאו מילתא פסיקתא היא, והיכא דמצינו בתלמוד דלא כדבריו, וכן היכא דהמנהג דלא כדבריו א"צ לחשוש לצוואה.

אולם **החיד"א** בהגהות ברית עולם על הספר חסידים (שם) כתב להקשות על דבריו מדברי הגמ' בברכות (מד.) פ' זוגות כהנים נשואים לפ' אחיות זוגות כוהנות. וכן על מ"ש שם דהמשיא בת אשתו לבנו אין זיווגם מצליח, כתב להעיר מדברי הגמ' בפ"ג דמ"ק (ג:) ובסנהדרין (ה) דרב בר אחוה דרי חייא ובר אחתיה דר' חיאי.

וכתב דנראה לבאר דכשם דשינוי המקומות ושינוי הזמנים גורם לכמה דברים, כגון הרפואות שבש"ס שעתה אינם מועילות, גם לענין זוגות שהיה סכנה ושוב ליכא קפידא כלל, גם לעניינים אלו נשתנה, דגבר סטרא אחרא מעין הרע בזה.

ושוב כתב דעיקרא קושיא ליתא דבו בפרק מרבית העם שנות דור דור נהגו זיווגים אלו, ושיכחי טובא ולא היה עין הרע בזה, אך עתה דלא אשתכח, הרוצה לעשות זיווג כזה יש בו עין הרע, ושומר נפשו ירחק מזה דאיכא עין הרע.

והובאו דבריו **בכה"ח** (לגרי"ח סופר זצ"ל - סי' קט"ז ס"ק קכ"ג) וכתב עוד ליישב דשמא כהנים שאני.

איברא דהחיד"א גופיה בספרו **טוב עין** (ס"י ח"י סוף אות צ"ח) כתב - הן אמת דהרבה מההוצאות לאם נתפשטו ואינם נהוגות אצלנו. וציין לדברי הכנה"ג בסי' ס"ב.

ובזהבי צדק (ס"י קט"ז אות ע"ט ופ') כת' דבעירו נזהרים הרבה מאד דב' אחים לא ישאו ב' אחיות כלל ועיקר. מיהו לענין מ"ש הכנה"ג דאח ואחות הנשואים לאח ואחות לא יצליחו בזיווגם, כתב דבעירו אין מקפידים על זה, ואדרבא הם נושאים לכתחילה כל אחד לוקח אחותו בעל אחותו, ולא ראינו ח"ו שיצא ממנה תקלה אלא אדרבא הצליחו בזיווגם. אבל **בכה"ח** (לגרי"ח סופר זצ"ל - סי' קט"ז ס"ק קכ"ח) כתב דאפשר לומר דהגם דהצליחו בתחילה אח"כ לא הצליחו, דמי נוטן דעתו למה שיהיה בסוף, וא"כ הרוצה לחוש הרי זה משובח. ג. בצוואה כ' כתב - לא יסתום אדם חלון או פתח לגמרי שלא יזיקו השדים כי דרכן לצאת בו, אלא ינקוב נקב קטן בו.

ד. לא ישא אדם אשה ששמה כשם אמו

ובענין משי"ב **בצוואת ריה"ח** שלא ישא אדם אשה ששמה כשם אמו, או שמו כשם חמיו, ואם נשאה ישנה שם האי' אולי יש תקוה. הנה **בספר חסידים** (סי' תנ"ג) כת' בזה"ל: וכן יש זיווגים שלא יצליחו או א' מהם, אב ובן הנשואים לבי' אחיות, או אם ובת לבי' אחים וכו'. וכן האדם שלקח אשה ששמה רבקה, או שם אחר, ובנו לקח אשה ששמה רבקה, ובן בנו לקח אשה ששמה רבקה, לא יצליחו, ע"כ. וכת' **התנ"א** (כלל קבא אות ג') דדע דמ"ש **בצוואת הריה"ח** שלא ישא אשה ששמה כשם כו' הוא דוקא כשהם משולשים כגון אדם ששמו ראובן וחתנו שמו ראובן ואם יקח עוד חתן זה חתן ששמו ראובן אזי לא יצליח כיוון שהוא משולש וכן אשה ששמה רבקה וכו', וכי"כ להדיא בסי' (סי' תנ"ג) והעולם טובעים בזה, ע"כ. והביאו **הפת"ש** (יו"ד סי' קטז סי"ק ז). אלא דעיי"ש (אה"ע סי' ב ס"ק ז) שהביא כן גם בשם **החת"ס** (אה"ע סי' קטז), וסיים **שכנרם שלמה** (ססי' ב) כת' שהגידו לו שבהיות הגאון בעל חת"ס אבי"ד בדרעזנץ עשה הלכה למעשה לשנות שם החתן מפני שהיה שמו כשם חותנו ותו אין בית מיחוש, וצ"ל מה דלא הזכיר (החת"ס) מזה בתשובה הנ"ל לפי שהיה שם טעם זכות דתורה (כמ"ש שם) לא הוצרך לצעה אחרת, ע"כ. ועיי"ש שציין **לשב יעקב** דלעיל. ו**בבתי שער**ים (יו"ד סי' קנ"ד ודפ"ה לעני"ד) דחה דבריהם דבסי' תע"ז לא מיירי בנושא אשה ששמה כשם אמו רק שמה כשם אשת אביו שאינה מאז ובזא אלא בסורשולים אבל בשם אמו ואשתו או שמו כשם חמיו אסור אפילו אינם משולשים. וכן הקשה **המהרש"ם** (ח"א ססי' קלו וחו"ה סי' כח) וסיים שדבר זה קבלתי ממו"ר **הגה"ק מהר"ש מבעל זצ"ל**, ע"כ.

ה. יש לאחר מהם ב' שמות

והנה **בצוואה של ר"י החסיד** כתב דלא ישא אדם אשה ששמה כשם אמו, או שמו כשם חמיו, ואם נשאה ישנה שם האחד אולי יש תקוה, ע"כ. ולפי דבריו אפשר שאם משנים את שמם לפני הנשואים מועיל. ועי' **בנוב"ז** שם שכת' בנידון דידיה הנ"ל, כי הריה"ח דבר רק על עיקר שם העצם הניתן בשעת לידה או שעת המילה אבל לא על שם שנתברך לשינוי השם, וכיוצ"ב אמרו **בפסחים** (קכ:) כוס של ברכה לטובה מצטרף ולרעה אינו מצטרף, כן אני אומר השם הזה שנתברך בו לברכה ניתן ולברכה מצטרף, שאם היה מזדמן לו לאשה אשר שם אביה כשם העצם שלו היה יכול לקחתה ששם שנתברך מצטרף לטובה והרי יש לו שם חדש, אבל אם מזדמן לו אשה ששם אביה כשם החדש שלו אז שם זה שניתן לברכה אינו מצטרף לרעה ויכול לקחתה ולא יזיק לו שם זה החדש ולברכה ניתן שם הזה ולא קלשה, עיי"ש. מבואר שהקפידא היא על שם שנתנו בשעת לידה בלבד. ואם שינה את שמו או אפי' הוסיף שם הוי כשם אחר ואין שום, וכן נקט **הב"ח** (יו"ד סי' קטז אות קס). ו**הצ"צ** (סג) כת' דכל שאין שמותיהם שוים ממש שזה נקרא שמואל וזה נקרא שמואל בנימין אי"כ אין זה כלל שמותיהן שווין. וכן נקטו **המהר"ם בריסק** (ח"יב סי' עא) ו**המהרש"ם** (חו"ה סי' כח). ו**הדברי מלכיאל** (חו"ה סי' רב) כת' דנר' דהי"ן שיש שינוי בשמותיהם אין חשש דהא שינוי השם נקרא בש"ס ר"ה (טז) מה שמשנים מחמת חוליו וכמו אברם לאברהם. ושירי לשרה. ובמדינתנו המנהג מחמת חוליו שמוסיפים להחולה עוד שם א' הרי דשני שמות הוי שינוי השם אם היה נקרא מבודם בשם א', ע"כ. ועי' **בדעת סופר** (אה"ע סי' א) ששאל במי שרצה לקרוא לבתו חיה כשם אשתו ולהאשתו ש' שם נוסף שרה, והביא **מהמהרי"א** (יו"ד ח"א סי' רמז) שהביא שיש קפידא שלא לקרא שם הבנים על שם אבותם בעודם בחייהם והביא זה בשם **ס"ח** (סי' תס). ונקט שכיון שאמא יש לה שם נוסף חשיב כשם אחר כמ"ש **הכרם שלמה** בענין שם חתן ששמו כשם חתנו שהוספת שם מהניא לזה דחשיב שם אחר. ומי"מ כדי לצאת ידי כל הקפידות טוב לתת לבת הנוולדת שם אחר כדי שיהיה גמור ולקרותה בשם האחר, ע"כ.

ו. שינוי השם / הוספת שם

ועי' לעיל בשם **הכרם שלמה** בשם **החת"ס** שנקט דלשנות שם החתן מהני. ו**האג"מ** (אה"ע ח"א סי' ד) כת' שעצת **החת"ס** הועילה כי במקומו כשצוו לשנות הפסיקו לקרא בשם הראשון אלא בשם החדש והוקבע כן שמועיל זה אף לענין גיטין, אבל במדינה זו (אמריקה) לא יקבעו השם החדש שיקראו אותה בשם יהודית אחר ולכן אינו כלום כו'. אך אולי אם יקבעו לה שם אחר באנגלית והיא תאמר לחברותיה שמעתה שיתנה שמה לשם אנגלית זה אפשר שיקבע זה. ויותר מסתבר שגם זה לא יקבעו במדינה זו שישחקו לה ולא ישמעו לבקשתה וגם היא תתבייש לומר זה לחברותיה ולכן לא לעשות זה, ע"כ. ו**המשנה הלכות** (חו"י סי' רס) כת' **בשם הגאון בעל הפלאה** שהביא מצוואת ריה"ח (שם) ואם ניסת משנה שם האי' אולי יש תקוה כו', ומרן כת' דאולי קודם החתונה אפי' לכת' מותר, וכן ראיתי בעצמי מעשה מא' מגדולי דורנו, ע"כ. ועי' **בשד"ח** (מע' חתן וכלה).

ז. אינו הורשש לנזק כגולי / לא קפיד

ויש לדון היכן דלא קפיד אם יש לחוש לכל זה דמציו **בפסחים** (ק:) במערבא לא קפדי אזוגי רב דימי מנהרדעא מפידא אפילו וארשמא דחביתא הוה עובדא ופקע בותיא, כללא דמילתא כל דקפיד קפדי בהדיה ודלא קפיד לא קפדי בהדיה, ומיהו למיחש במיבע. ו**פרש"י** כל דקפיד. יותר מדאי קפדי בהדיה השדים להזיקו, ודלא קפיד כ"כ לא קפדי בהדיה להזיקו ומיהו למיחש מיבעי אפילו מאן דלא קפיד דלא קפדינן בהדיה דאי תימא דאי קפדי בהדיה כלל אי"כ זוגות למה נזכרו בגמרא כך היה להם לחכמים לומר לא יזהר אדם בזוגות דלא ליקפדו בהדיה, ע"כ. ועי' **בס"ח** (סי' תנט) שכת' דכל הניחושים כנגד המקפידים וכתיב (וחקאל ז' כח) "קפדה בא ובקשו שלום ואין", מכאן כל דקפיד קפדו בהדיה, ומתוך שאין אדם יכול להזהר בהקפדות נכשל. ומצינו **בחז"ל** (סי' קצז ד"ה והשתי לו) גבי 'טלגלית', דאמררין ביה מאן דקפדי בהדיה, ומאן דלא קפיד לא קפדינן בהדיה. וכן הוא **בבב"א** (אה"ע סי' גכ ד"ה קפידא) בענין קטלנית. ועי' עוד **בחת"ס** (דפ"ה סי' קסא ד"ה ונבוא לגידו ואוי"ח סי' קסח) שכתב שם הכי גבי ענין תענית ביום היוארצי"ט של האב דהוא משום דרע מזליה דהבן באותו יום, ומאן דלא קפיד לא קפדינן וכו'. ובענין הא דריה"ח כת' **החת"ס** (אה"ע ססי' קטז) עי"ד מי שרוצה לדבק בבן טובים בחור וטוב אלא דחייש מ"ש העולם משום דשם הבחור כשם החותן ועם אמו כשם אמה של המשודכת, הנה מאן דלא קפיד לא קפדינן בהד"י ובפרט דאיכא כאן זכות תורה דאפילו אדבית עלי מתכפר בתורה וגמ"ח כו' ובפרט דבסי' עצמו סי' תע"ז לא נמצא רק דלא ישאו האב והבן ובן הבן שלשה נשים שממות שלשתן שוות כו' ש"מ דלישא אחרת במידי אחרתא, ע"כ.

וכן מצינו **במהרי"א** (יו"ד ח"א סי' רמז) שכת' בשם **הס"ח** (סי' תס) שנכרים שהם קוראים לבניהם בשם אביהם אין בכך כלום והיהודים מקפידים על כך ויש מקומות שאין קוראין אחר שמות החיים אלא אחר שכבר מתו עכ"ל, ולמד מזה דכל הניחושים כנגד המקפידים כל דקפיד קפיד בהד"י, ע"כ. וכן הוא **בדברי מלכיאל** (סג) שכת' בענין שלא לישא בת אחותו דתלי בקפידא. ו**האג"מ** (אה"ע ח"א ססי' ד) כת' בא' שרוצה לישא אשה ששמה כשם אמו, וכת' דמכיון שהחתן והכלה אין מקפדין אינו כלום דבכה"ל מאררין מאן דלא קפדינן להקפיד האם אין שייך לכאן, ע"כ. ועי' **בפאר הדור** (חיד' עמי' ז) בשם **החזו"א** שגם פסק דהיכן דלא קפיד אין חשש. ועי' לעיל בשם **החזו"א**.

והנה מדברי **הרשב"ם** הנ"ל וכן מזה שהביאו הפוסקים וסתמו לחוש לעין הרע כגון בענין להעלות ב' אחים לתורה ולא חילקו בהאם מקפיד או לא, מבואר דלעולם יש לחוש לו בסתם אלא שהמקפיד עליו מסוכן לו יותר. וכן נר' **מהשבות יעקב** (חו"ב סי' ז) שכת' בענין לעלות לתורה שני אחים דמקור הדין מצד המנהג ע"פ מהרי"ל משום עין הרע והוא חששא רחוקה. וכן **באג"מ** (אה"ע ח"ב סי' כז) כת' בענין עין הרע דודאי יש לחוש, אבל אין להקפיד הרבה כי בדברים כאלו הכלל מאן דלא קפיד לא קפדינן בהדיה, כהא דמצינו בזוגות בפסחים דף ק"י. אבל איני רואה בזה שאשה צעירה שהוא כדרך העולם להתעבר שיהיה שייך עין הרע ואין להקפיד בזה, ע"כ. ואעי"פ שמצינו לעיל שיש משום עין הרע גם בעיבור לפי הנ"ל נחא דלעולם א"צ לחוש לזה בסתמא כי אין הדבר מזיק אלא על צד הרחוק. ועי' **בפלא יועץ** (ערך עין הרע עמי' תעג) שכת' שהמלמד ברבים אין לו לחוש לעין הרע דשומר מצוה הוא. ועי' **ביב"א** (חו"י יו"ד סי' יב) שמה"ט התיר במקום מצוה שלא לחוש לצוואת ר"י החסיד, עיי"ש. ועי' מש"כ בזה **בשמעתא עמיקתא** לגיון ל"ג.

כת' **החת"ס** (יו"ד סי' שמו) וז"ל: יקרת קדושתו הגיעני ובקראי בו ב' קושית בהלכות שמחות נרתעתי לאחורי כי **גברא קפדנא** אנא ואמרתיו העבר חרפתי אשר יגורתי כי משפט"ך טובים ואמנם שגגה יצאה מלפני השליט הגדול קדוש מו"ח הגאון נ"י ונעשיתי אבל אם קודר שחותי ובאה אלי שמועה מאמי הצדקת צו"ל תנצב"ה כו' ו**מו"ח הגאון דלא קפיד ולא קפדי' בהד"י** יעבור עיניו עליו בשבוע שמחות ואינח הדברים עד ט"ב שחל להדיא בשבת הבע"ל, ע"כ. מבואר דמי שלא קפיד שיאמר לו רע על זה שלומד הלכות אבילות אין חשש אולם אם מחליט שלא להקפיד לא מהני דהרי **החת"ס** אף שרצה שלא להקפיד כבר לא הועיל לו. אלא די"ל דדוקא בכה"ג שהיה קפדנא ורצה להתגבר עי"ז לא מועיל.

מס קנא רדינא

א' עין הרע היא סכנה וצריך לחוש אליה, ועל כן על אדם להתנהג בהצנע בברכה שהקב"ה חונן לו יותר מהרגיל אצל אחרים. ומי"מ במקום מצוה כגון שמלמד ברבים אין לו לחוש לעין הרע דשומר מצוה לא ידע דבר רע. ב' יש להזהר בצואותיו של רב יהודה החסיד במקומות שהתפשטו והתקבלו כגון שלא ישא אדם אשה ששמה כשם אמו או שמו כשם חמיו. ומי"מ לא נחשב אותו שם אלא אם אין לאחד מהם שם נוסף. ואף בגוונא ששמותיהם שווים ניתן לשנות או להוסיף שם לאחד מהם לפני הנישואים. ויש סוברים שצוואותיו נאמרו רק לזרעו ולא לאחרים. ג' עיקר החשש בכל זה (עין הרע וצוואות של ריה"ח וכיוצ"ב) הוא למי שחושש אבל מי שאינו חושש כלל א"צ לחוש "דלא קפיד לא קפדי בהדיה", מיהו חשש על צד הרחוק איכא. ואם מחליט באמת שלא להקדיד מהני. ועי' **בשמעתא עמיקתא** לגיון ל"ג בענין לחשוש לנזק סגולי במקום מצוה.

וכת' **ביוסף אומץ** (סי' ל"ז) דאפי' בקיר של בהכ"נ יש להחמיר בזה, דאף בבהכ"נ יש מזיקין. ויש להחמיר בדבר, והיודע מצוואת ר' יהודה החסיד ז"ל צריך לחוש ומי שאינו יודע כלל עליו נאמר שומר פתאים ה'. והובאו דבריו **בזבחי צדק** (סי קע"ט אות ע"ח) וכתב בדמדינתו כשטותמים נקב מניחין שם קנה חלול מעבר לעבר [והובאו דבריהם **בכה"ח** (סג)]. וכי"כ **בבן איש חי** (ש"ש פרשת פנחס סי"ז) דלא יסתום חלון או פתח לגמרי אלא יניח חור כל שהוא.

ד. בצוואה כ"ג כתב - לא ישא אדם אשה ששמה כשם אמו, או שמו כשם חמיו. ואם נשא ישנה אחד מהם אולי יש תקוה.

וכתב **החיד"א** (יוסף אומץ סי' ל"ז אות ג') הגם שרבים לא חשו, אני הצעיר ראיתי מעשים שלא הצליחו בזיווגם, ואתיא מכללא אחתה היתה שאמר אביה שאינו חש לזה ולא ימים מועטים שמת החתן בקצרות שנים והכלה אזלא ומדלדלא ושוב נשאת ונתגרשה ומתה בחוסר כל וזרע אין לה ר"ל. ע"כ.

וכי"כ **הגר"ח פלאגי** זצ"ל בספרו רוח חיים (ח"יב אהעי"ז סי' ס"ב סי"ק י"ג) דאף הוא בעירו ראה רבקה אנשים שהיה שמם כשם מיהים ולא הצליחו, הן במיתה בר מינן הן בעוני, הן בלא בנים. ולכן שומר נפשו ירחק מזה. וכי"כ **בזבחי צדק** (יו"ד סי' קט"ז סי"ק פ"א) דגם במדינתו נזהרים גם הוא הרבה, ואם ארע שעשו כן משמים שם האחד או שם האחת, ויש שנשאו ולא השגיתו בזה ולא הצליח זיווגם.

ועיניין עוד באורך **בשדי חמד** (מערכת חתן וכלה אות ד') ו**בכה"ח** (שם אות קכ"ה והלאה).

ה. בצוואה מ"ה כת' - אילן העושה פירות אין לקצוץ אותו.

וכת' **החיד"א** (שו"ת חיים שאל סי' כ"ג) דיש לצדד דכוונתו דהגם דמותר מן הדין לא יקוץ, כמו שרוב הצוואות הם דברים המותרים לפום דינא ועל קצתם אין העולם חוששין כלל. ועי"כ נר' דלרווחא דמילתא יקוץ אותו עי"י גוי, וכי"כ בנידונו **השאלות יעב"ץ** (סי' ע"ו). ע"כ. ובסוף תשובתו כת' ויזהר להביא גויים אומנין. ומבואר דיש דברים מצוואת ריה"ח דאין העולם חושש להם, אלא דלרווחא דמילתא טוב לחוש בדבר. אולם **בחיים בידי** (לגר"ח פלאגי צצ"ל - סי' כ"ד) אחר שכת' דנר' דודאי עיקר הצוואה הוא אפי' במקום שהדין נותן שמותר וכמ"ש החיד"א, והביא דברי החיד"א דעל מקצתם אין העולם חוששין כלל. כת דאנן בידין העולם להחמיר בכל צוואות ריה"ח ז"ל כי העובר עליהם לא ינקה ממימתה ועוני חי"ו, ואי"כ הוא, ג' הנהגות בצואת הצוואה ראוי לנו להחמיר דחמירא סכנתא מאיסורא. והגם דמדברי הצוואה נראה כי לא הותר אפי' עי"י גוי, מי"מ היכא דעוקר הגפן והיח חיה ונטעי לה במקום אחר אין כאן בית מיחוש. וכמ"ש **בשבות יעקב** (בק"א סי' קנ"ט) והסכים עמו החיד"א. והיכא דיש לו ספק אם יחיה האילן לא יכניס עצמו בספק סכנה.

^{נכתב ע"י}

הרה"ג הרב שמעון פלולי שליט"א
מו"ץ הקהילה החרדית מעלה אדומים

פניני מוסר

ענייני חודש אלול

חודש אלול - הכנה לימי הדין, וימי קירבה לה' -
י"באמת ב' ענינים חשובים יסודם בימי האלול, החד גניתן לנו חודש תמים כדי שנכין עצמנו לקראת ימי הדין הקרבים ובאים, כי ללא הכנה נמרצת יפול האדם לתוך ימי הדין כמאמר העולם "כינני בסוכה". ומלבד זאת עצם ימי האלול הם ימי רחמים, ימים שבהם הקב"ה מתקרב אל עמו ישראל ורוצה בתקנתם... **חייבים** אנו **בזהירות יתר בימי האלול, שהלא כלל ידוע בדרכי העבודה שבשעה שהזמן מסוגל ביותר לזכות, כמו כן רבים בו הסכנות והפיתויים, ומשו"ה צריכים אנו לשמור היטב את ימי האלול כדי שח"ו לא ניפול ונכשל בו".** (אור יחזקאל עמי' שבג)

עבודת האלול רבה, בפרט שאנו אחרי בין הזמנים -
"יובדאי שההכנה הראויה חייבת להיות בלימוד המוסר כדרכם של הגדולים בדורות עברו, אולם לפחות חייבים אנו לצלל את הזמן כראוי בתורה ותפילה, ואל נטעה לומר שהרי אנו לומדים ומתפללים היטב, כי לא יתכן שתורתנו ותפלתנו ראויים המה, שהרי חזונו לשיבה מאריות האריות וכלא מחשבה והכנה, וותרנות ותפילתנו נמצאים כפי שהיו בשעת ירחוקנו מביהמ"ד". (שם עמי' שכה)

נערך ע"י מחבר סדרת "עבודת המועדים"

✉
להצטרפות לרשימת התפוצה ללא עלות ניתן לשלוח בקשה לדוא"ל: amikta@amikta.co.il
להצטרפות לתורם ומשפחתו | © **שמעתא עמיקתא** – לשאלות והערות ניתן להתקשר 0503-767-052